

vanwege het gevaar dat de mijnwerkers dan zelf zouden lopen. Wat er aan voor de geallieerde oorlogsvoering aan inlichtingen uit Limburg naar Engeland is doorgegeven, lijkt bescheiden te zijn, om het voorzichtig uit te drukken.

Uit Cammaerts boek komen een paar zaken naar voren, die passen in het (nieuwere) beeld van verzet en illegaliteit in Nederland. Het verzet werd opgezet langs de vertrouwde verzuiling en als je in het verzet zat, hield je je vaak met verschillende dingen bezig; je hielp onderduikers, je bracht illegale kranten rond etc.

Opmerkelijk is hoe vaak liquidaties van infiltranten en verraders wordt vermeld; dat is zeker een nog weinig belichte kant van het verzet in Nederland. Maar zelfs als nu zou zijn gebleken dat er in Limburg minder verzet gepleegd zou zijn dan in andere delen van Nederland, zou dat dan erg zijn?

D. Barnouw

J. J. Nortier, P. Kuijt, P. M. H. Groen, *De Japanse aanval op Java, maart 1942* (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1994, 328 blz., f39,50, ISBN 90 6707 331 8).

Op 9 maart 1942 capituleerde het KNIL, het Koninklijk Nederlands-Indisch leger, na een verpletterende nederlaag geleden te hebben tegen de Japanse strijdkrachten op Java. In 8 dagen tijds waren de Japanners erin geslaagd zonder al te veel tegenstand te ontmoeten Java te veroveren en een totale capitulatie af te dwingen. In de beeldvorming daarna werd deze snelle nederlaag toegeschreven aan een oppermachtig Japans leger waar tegen het door bezuinigingen verwaarloosde KNIL bij voorbaat een verloren strijd streed.

In deze studie wordt dit simplistische beeld gecorrigeerd op basis van na-oorlogse verslagen van Nederlandse militairen en de in de loop van de jaren zeventig verschenen herinneringsliteratuur. Vrijwel al het authentieke Nederlandse bronnenmateriaal werd uit veiligheidsoverwegingen direct na de capitulatie op 9 maart 1942 vernietigd, terwijl het Japanse bronnenmateriaal voor het grootste deel nog steeds niet toegankelijk is. De auteurs hebben getracht het gebrek aan authentieke bronnen te ondervangen door de verslagen onderling te toetsen en te spreken of corresponderen met militairen die destijds betrokken waren bij de strijd op Java. Het resultaat is een zeer gedetailleerde, voor niet-militairen niet altijd even toegankelijke, reconstructie van de strijd op Java die inzicht geeft in het complex van factoren dat ten grondslag lag aan de snelle nederlaag van het KNIL op Java.

Een van de belangrijkste factoren was dat het KNIL op 1 maart 1942 nog volop bezig was met een diepgaande reorganisatie. Bovendien was het KNIL van oudsher een zeer heterogeen samengesteld leger, waarvan de kern, het beroepspersoneel voor 70% uit Indonesiërs bestond. Dat dit zo was hing samen met de politionele taakvervulling van het KNIL. Het KNIL was een leger waar vanouds de nadruk lag op de strijd tegen de 'inlandse vijand'. Dit had zijn stempel gezet op de organisatie, samenstelling, mentaliteit en tactische overwegingen. Het KNIL werkte met kleine licht bewapende eenheden van voornamelijk Indonesische beroepsmilitairen, met een relatief simpele bevelvoering, eenvoudige logistieke- en communicatie voorzieningen en de bevolking als informatiebron. Toen de aandacht in 1935 naar een buitenlandse vijand moest worden verlegd en het KNIL getransformeerd moest worden tot een leger dat in bondgenootschappelijk verband een veroveringspoging van een modern uitgeruste vijand zou moeten kunnen keren, bleek dit zeer moeizaam van de grond te komen.

Het was niet gebrek aan financiën, maar gebrek aan moderne gevechtservaring en een

tekortschietende bevelvoering die het KNIL parten speelde. De opzet en uitvoering van de operaties deed meer denken aan een geleide stafvoering op de kaart dan aan een operatie in oorlogstijd. Het Japanse leger daarentegen, zo blijkt uit deze studie, was in kwantitatief opzicht niet oppermachtig, maar beschikte op materieel gebied wel over een overmacht aan tanks en had een absoluut overwicht in de lucht. Bovendien verliep de Japanse bevelvoering efficiënt en flexibel en waren de Japanse militairen goed geoefend in moderne grootschalige en kleine gevechten.

Een andere belangrijke factor die mede bepalend was voor de nederlaag van het KNIL was het ontbreken van bondgenootschappelijke steun. In alle verdedigingsplannen van het KNIL had men hiermee gerekend. Groot-Brittannië en de Verenigde Staten stelden zich zeer terughoudend op en gaven in feite Java op na de val van Singapore. De geallieerde steun die werd verleend, was te gering en kwam te laat waardoor een nederlaag op Java onafwendbaar werd. De nederlagen van de Britten en de Amerikanen op Malakka en in de Filippijnen en het terugtrekken van het ABDA-commando op Java eind februari 1942 versterkten het gevoel bij het KNIL er helemaal alleen voor te staan. De chaotische bevelvoering en de voortdurende terugtochten zonder dat duidelijk was hoe en waarom deden de rest. Hierdoor nam de gevechtsbereidheid snel af en het enige wat het KNIL op Java kon doen was de opmars van de Japanners te vertragen door het vernielen van bruggen en andere vitale objecten.

De Japanse aanval op Java is door de gedetailleerde beschrijving van de acties en de legeronderdelen die er bij betrokken waren een naslagwerk geworden voor degenen die precies willen weten wie er bij welke acties waren betrokken en hoe de operaties verliepen. Het boek heeft echter meer te bieden. In de epiloog wordt een heldere analyse gegeven van de achterliggende factoren die bepalend waren voor de snelle nederlaag van het KNIL op Java. Met het eenzijdige beeld van een oppermachtig Japans leger waar tegen het door bezuinigingen verwaarloosde KNIL bij voorbaat een verloren strijd streed wordt voorgoed afgerekend. Het KNIL zelf bleek op organisatorisch en logistiek gebied onvoldoende voorbereid om met succes strijd te kunnen voeren tegen Japan.

E. Touwen-Bouwsma

F. N. J. van Dijk, e. a., ed., *Noord Sumatra in oorlogstijd. Oorspronkelijke dagboeken uit interneringskampen chronologisch samengevoegd, Aek Paminke III, 10 maart-31 december 1942* (Makkum: Stichting Noord Sumatra documentatie, 1989, 419 blz., ISBN 90 71590 01 1); *Idem, Idem, 1 januari-31 december 1943 (Ibidem, 1991, 255 blz., ISBN 90 7159002 X)*; *Idem, Idem, 1 januari-31 december 1944 (Ibidem, 1992, 387 blz., ISBN 90 71590 03 8)*; *Idem, Idem, 1 januari-25 oktober 1945 (Ibidem, 1992, 319 blz., ISBN 90 71590 04 6)*.

Aek Paminke III was een van de drie vrouwenkampen gelegen in de buurt van Rantau Prapat aan de Bila rivier, waar de Japanners in de zomer van het laatste oorlogsjaar de vrouwen en kinderen uit het interneringskamp Brastagi onderbrachten. De serie Aek Paminke III beschrijft het wel en wee van vrouwen en kinderen die via allerlei kleine kampen in 1942 in het kamp Brastagi terecht kwamen en vandaaruit in juli 1945 werden overgebracht naar Aek Paminke III. In dit laatste kamp werd op 24 augustus 1945 de capitulatie van Japan bekend gemaakt. De vrouwen en kinderen werden toen in groepen naar de stad Medan overgebracht. Eind oktober 1945 wordt Aek Paminke III opgeheven.

De serie is gebaseerd op kampdagboeken van vrouwen, mannen, meisjes en jongens in leeftijd